

Lezing ter gelegenheid van “De Dag van het Varken” in Arnhem 13 september 2008.

Welke varkensrassen worden in Nederland gehouden?

Ontwikkeling diverse rassen wereldwijd.

Door J.H. Slaghuis.

Wat is een ras?:

Een ras is een groep dieren, die zich van andere diergroepen onderscheid in exterieur en productie eigenschappen en dit overerft op de nakomelingen.

Ontstaan van rassen:

Rassen ontstaan door de combinatie van selectie door de mens, afgestemd op zijn behoeften en door het plaatselijke milieu zoals beschikbaar voedsel en klimaat.

Het Europese wilde zwijn is de stamvorm van de gedomesticeerde varkens

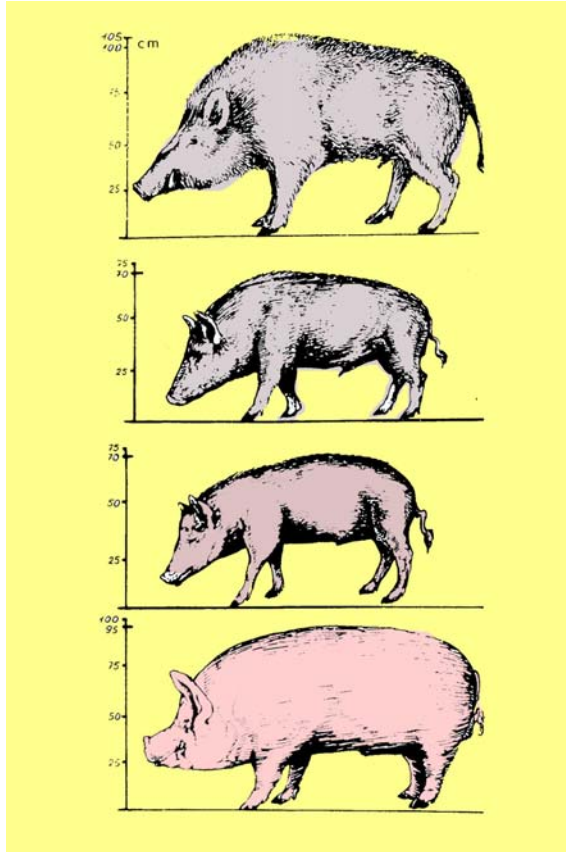
Foto: Wild zwijn

Ongeveer 8000 jaar geleden werden op verschillende plaatsen en uit verschillende ondersoorten van het wilde zwijn, varkens gedomesticeerd.

De domesticatie had aanvankelijk tot gevolg dat het varken kleiner werd.

Foto: Grafische voorstelling van de veranderingen in de loop der eeuwen

De varkens werden gehouden voor het vlees, gevoerd met afval, oogstresten en overschotten van landbouwproducten.

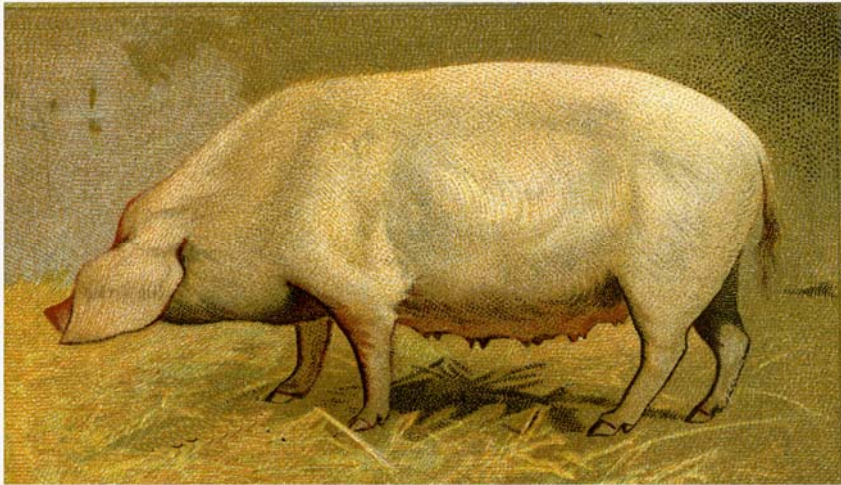
In noord en midden Europa vormden zich twee typen huisvarkens:

A: Het Groot - grootorige landvarken - het Keltisch Germaanse varken;

Kenmerken: goede ontwikkeling, laat rijp, lange spitse kop met grote oren over de snuit hangend, opgebogen rug, vlakke ribben en fijn beenwerk.

Kleur overwegend wit tot geel wit maar ook soms vlekken.

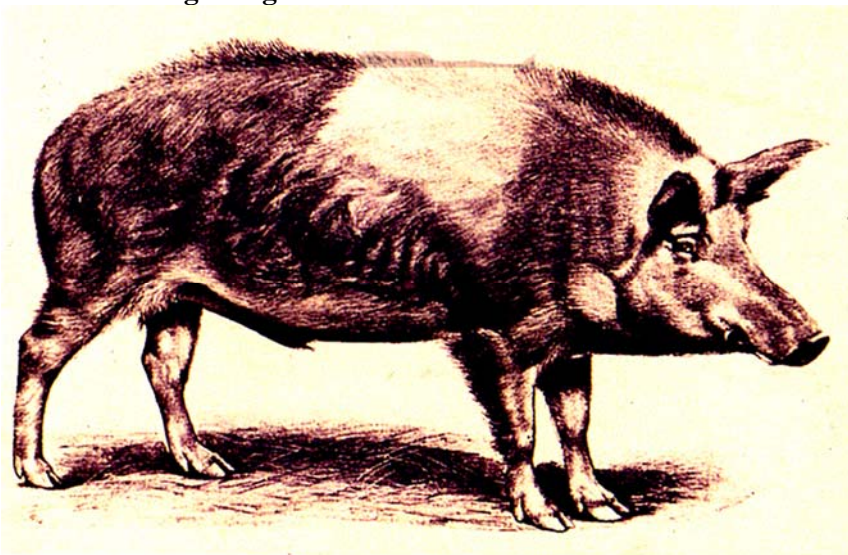
Foto: Groot - grootorig Keltisch - Germaans Varken

B: Het kleinorige Stagoorvarken

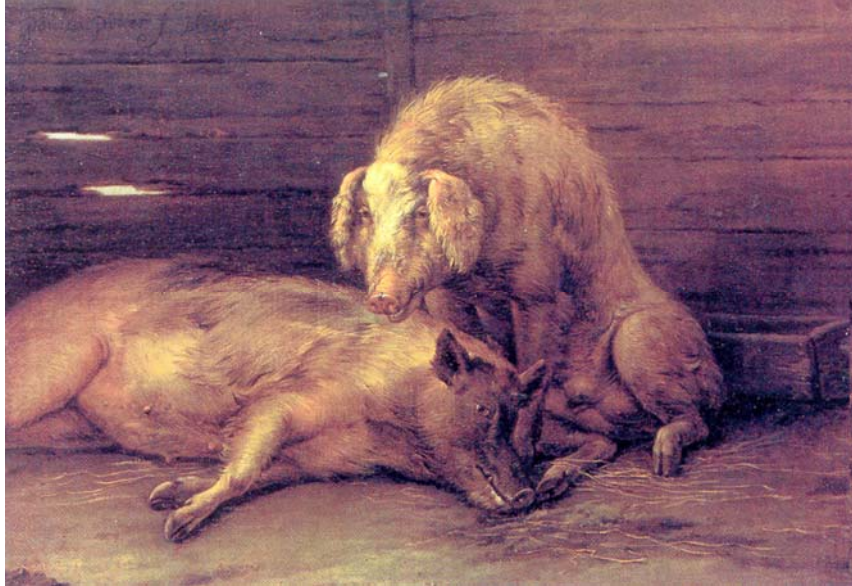
Kenmerken korte gedrongen bouw, vlakke ribben fijn beenwerk, een lange spitse kop met opstaande oren. Kleur variërend.

Foto: Kleinorige Stagoorvarken

Op de schilderijen van Paulus Potter zijn zowel het Groot - grootorig landvarken als het Kleinorige Stagoorvarken afgebeeld.

Foto: Schilderij Paulus Potter

Het Kleinorige Stagoorvarken voldeed niet meer aan de toenmalige eisen en verdween al in de laatste helft van de 19 de eeuw.

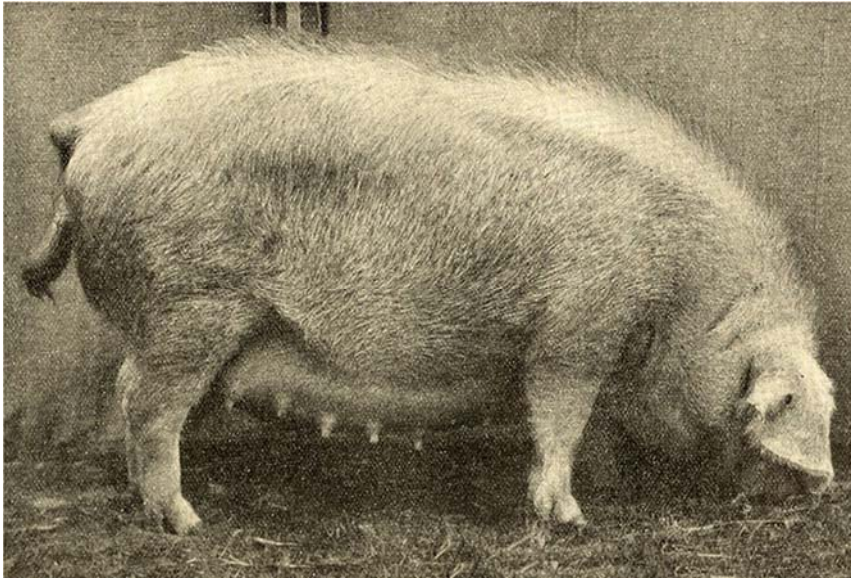
Het Groot- grootorig Landvarken ook wel Inlandse varken kende verschillende typen:

A: het Friese varken;

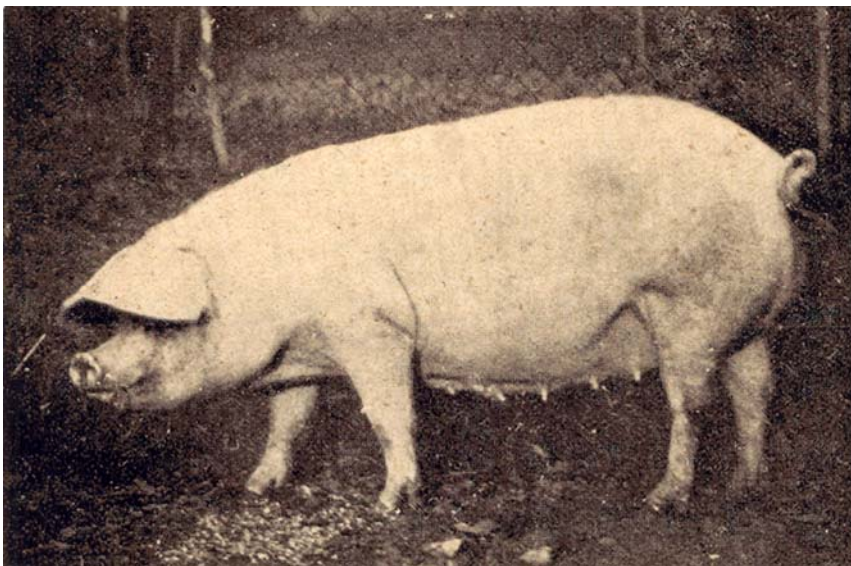
B: het Limburgs varken;

C: het Zeeuws - Vlaams varken;

Foto: Inlands varken, zeug Akke.

2. Limburgs varken.

In Engeland werden vroegrijpe rassen ontwikkeld uit kruisingen van de oorspronkelijke landvarkens met varkens van Oost - Aziatische, Spaans - Portugese en Napolitaanse bloedvoering.

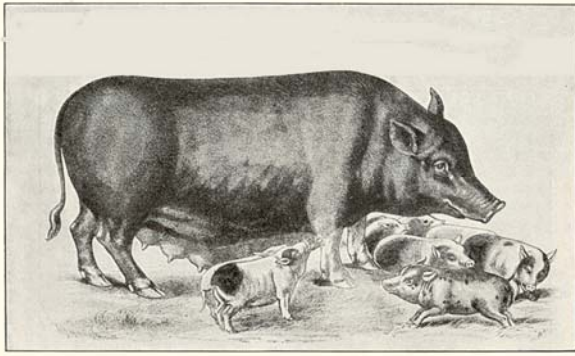

Foto: Oost - Aziatische varkens en Napolitaanse varkens

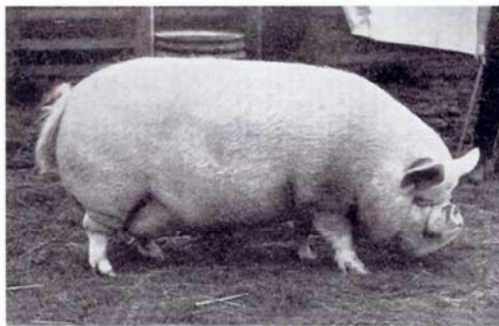
Uit deze kruisingen ontstonden een drietal witte Yorkshire typen: het Small White;
het Large White;
het Middle White.

Het Small White verdween vanwege de te grote aanleg voor vet, spek en te grote mate van vroegrijpheid.

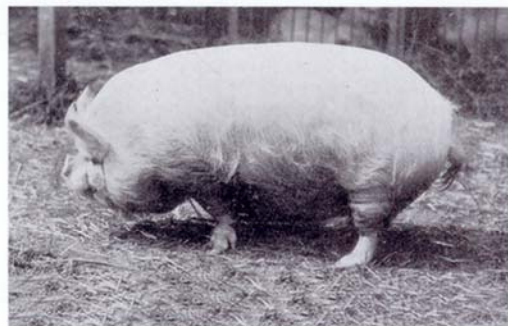
Het Middle White wordt nog gefokt in Engeland en Japan, maar is zeer zeldzaam.

Het Large White ook wel Yorkshire of Groot Yorkshire genoemd verwierf zich als ras een wereldnaam, is bovendien van grote invloed geweest op de veredeling van de Landvarkens.

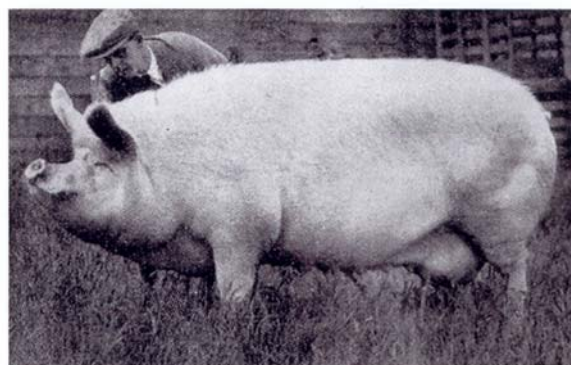
Foto's: Middle White, Small White, Large White .

Middle White

Small White

Large White

Ook ontstond het Berkshire varken, zwart met "six white points" op kop ,staart en poten.Een vroegrijp ras dat wereldwijd vrij grote invloed kreeg o.a. op het ontstaan van het Piétrain en het Bonte Bentheimer varken.

Berkshire populatie is in Engeland niet groot, het is een zeldzaam ras, in USA grotere populatie.

Wordt ook nog in Japan gefokt.

Foto Berkshire

In Duitsland ontwikkelde men uit het Engelse Large White en het Marschschwein, een variant van het Keltisch/Germaanse varken, het Edelschwein

Het veredelde Duitse landvarken werd weer gefokt met Edelschweine, gecombineerd met Marschweine.

Foto Edelschwein

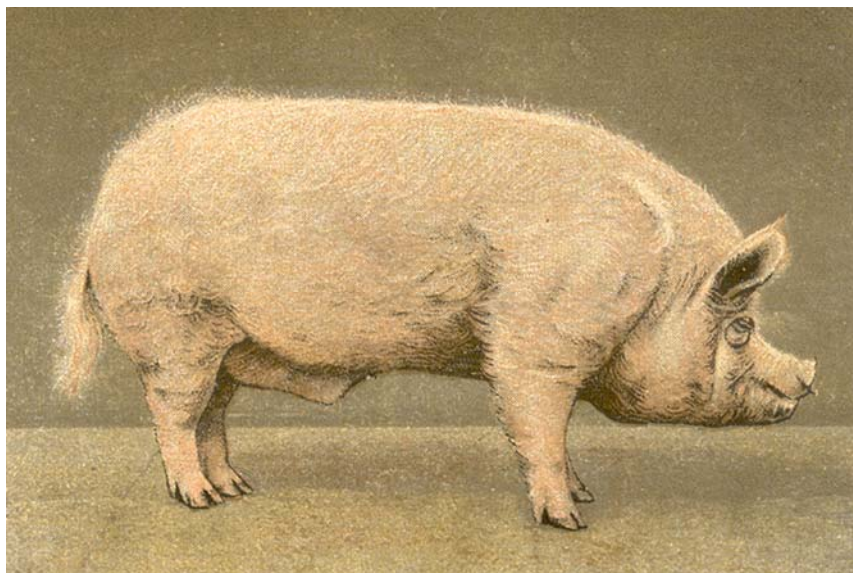

Foto Veredeld Duits Landvarken

Begin georganiseerde varkens fokkerij in Nederland rond 1900.

- 1. Provinciale commissies voor de varkenshouderij;**
- 2. Stichting fokstations voor zuivere teelt van Groot-Yorkshire, Veredeld Duits Landvarken en Inlands Varken;**
- 3. Oprichting van de Stamboeken.**

De varkenshouderij ontwikkelde zich vooral in de zandprovincies op de kleinere bedrijven zodanig, dat een export ontstond van levende varkens en vers vlees o.a. naar Engeland.

In 1926: Een exportverbod van levende varkens en vers vlees, vanwege mond en klauwzeer. Uitsluitend export van bacon mogelijk.

Nederlands Landvarken van de VDL oorsprong was niet zo geschikt voor bacon. Het Groot/Yorkshire nog minder, was intussen een zwaar slagersvarken voor de West-Nederlandse markt.

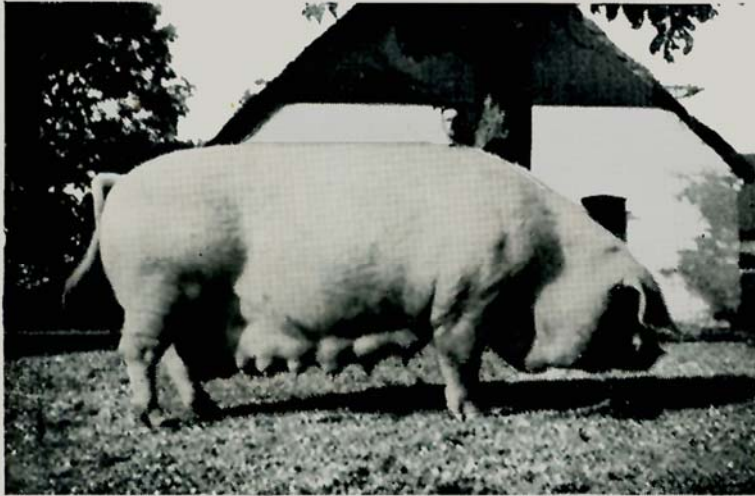
De Deense fokkerij had zich wel gespecialiseerd op de productie van bacon.

Uit Denemarken werden ingevoerd :

Deense Landvarkens

Selectiemesterijonderzoek

Foto: Deens landvarken

Deens Landvarken

**Uit deze Deense Landvarkens en kruisingen van de Deense beren met Nederlandse Veredelde Duitse Landvarkens ontstond het Nederlands Landvarken.
In de Tweede Wereldoorlog ging veel verloren, maar de kernen van fokmateriaal zowel van de Landvarkens als van het Groot -Yorkshire bleven redelijk overeind.
Na de oorlog :Invoer van 16 Landvarken beren uit Denemarken en 8 Groot-Yorkshire beren uit Tsjecho - Slowakije.**

Foto : Nederlands landvarken

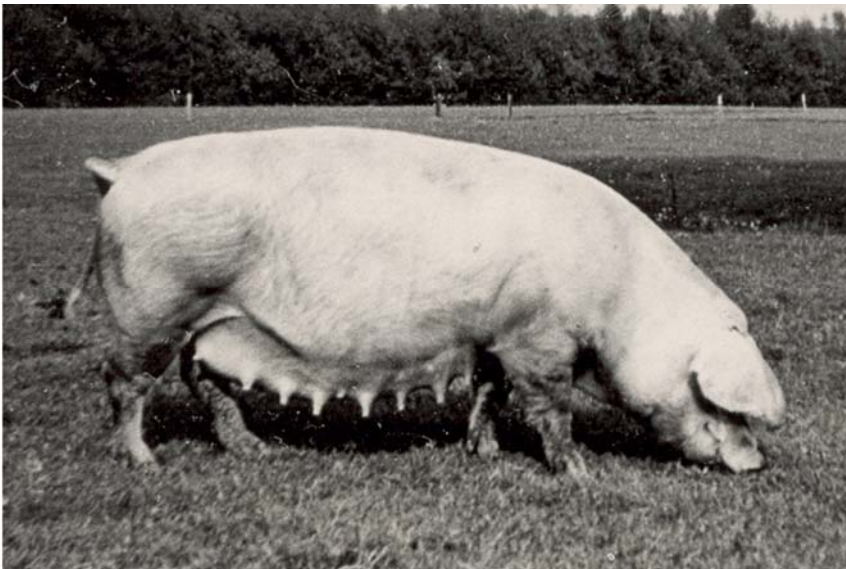
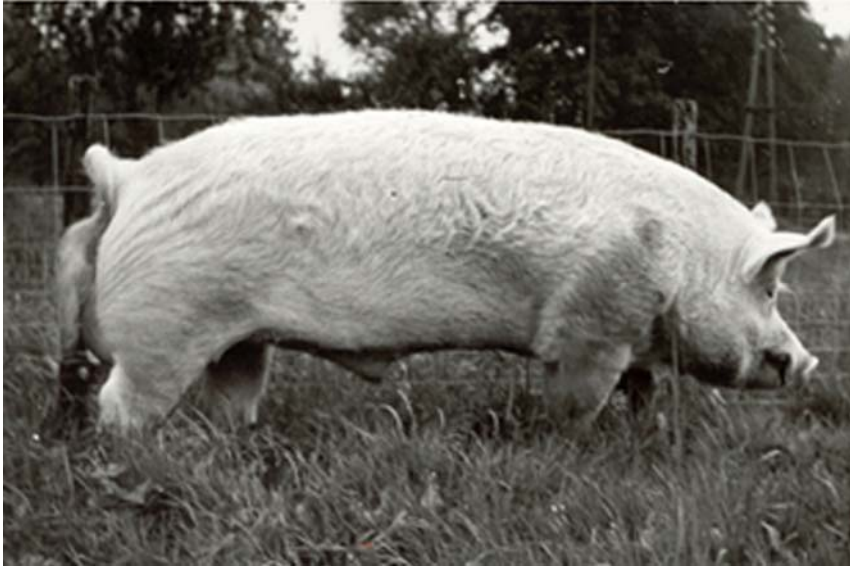

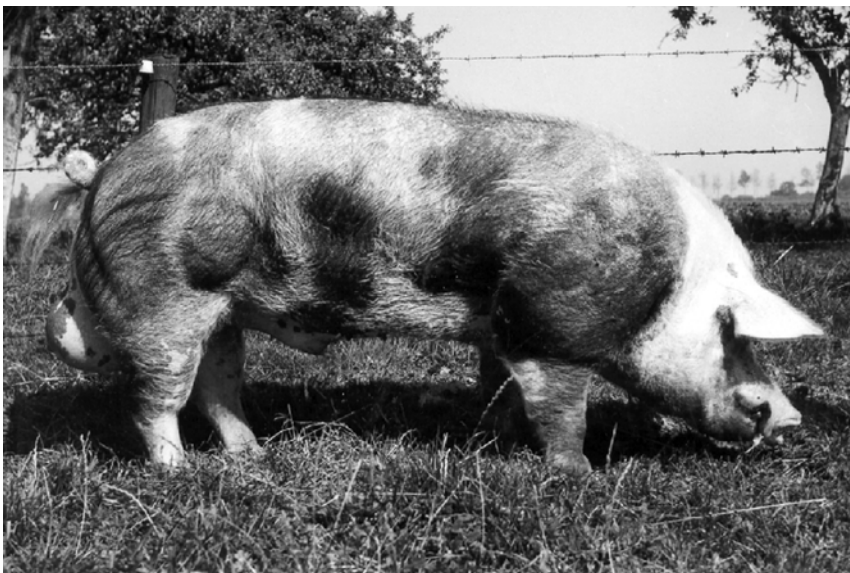
Foto : Groot-Yorkshire

Een relatief klein zwartbont varken uit Belgisch Waals Brabant verbaasde de varkensfokkerij in de jaren vijftig, eerst in België en later in alle West - Europese landen.

Het Piétrain varken, tot dan onbekend had meer gespiering en een hoger vleespercentage dan de rassen die jaren door middel van stamboeken en selectiemesterijen veredeld waren.

Foto Piétrain .

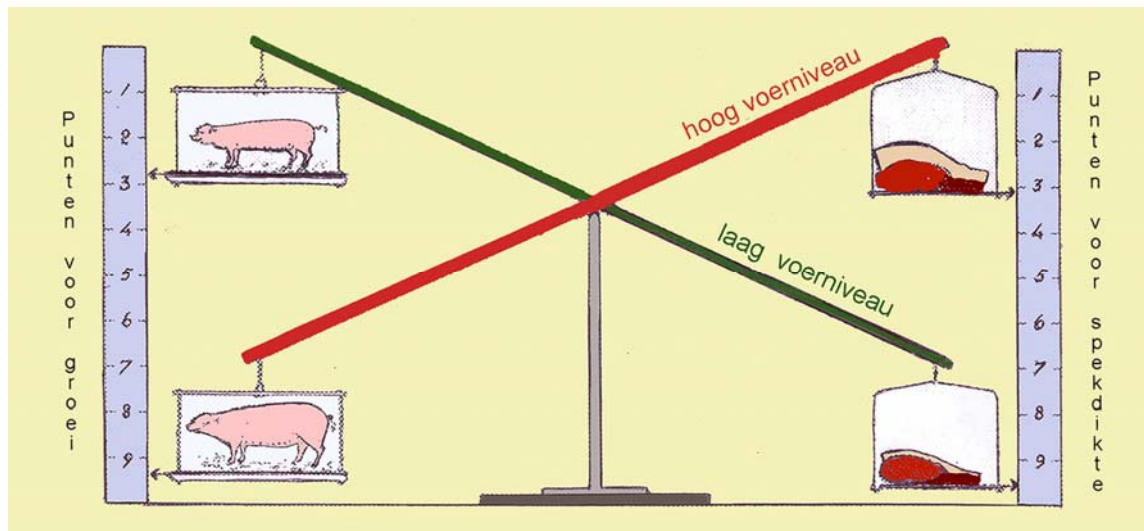

Het Piétrain varken is vermoedelijk ontstaan uit kruisingen van inheemse varkens met Large White en Berkshire bloed voerende Normandische Bayeux varkens.

In de zestiger jaren van de 20ste eeuw nieuwe ontwikkelingen, die van grote invloed zijn geweest op de verdere gang van zaken in de varkenshouderij:

- De mogelijkheid de spekdikte te meten met ultrasonische geluidsgolven, zodat de vlees - vetverhouding eenvoudig en snel vastgesteld kon worden en selectie d.m.v. selectie indeksen en later fokwaardeschattingen;

Foto: Schema indeks selectie

- De Gezondheidsdiensten pakten de bestrijding van de varkensziekten op;
- De kunstmatige inseminatie kwam tot ontwikkeling;
- Nieuwe arbeidsbesparende systemen van huisvesting;
- Introductie van de gebruikskruisingen;

Kruisingen: het doel van gebruikskruisingen is niet het verbeteren van rassen maar het benutten van het kruisings - of heterosis effect.

Foto: Schema heterosis .

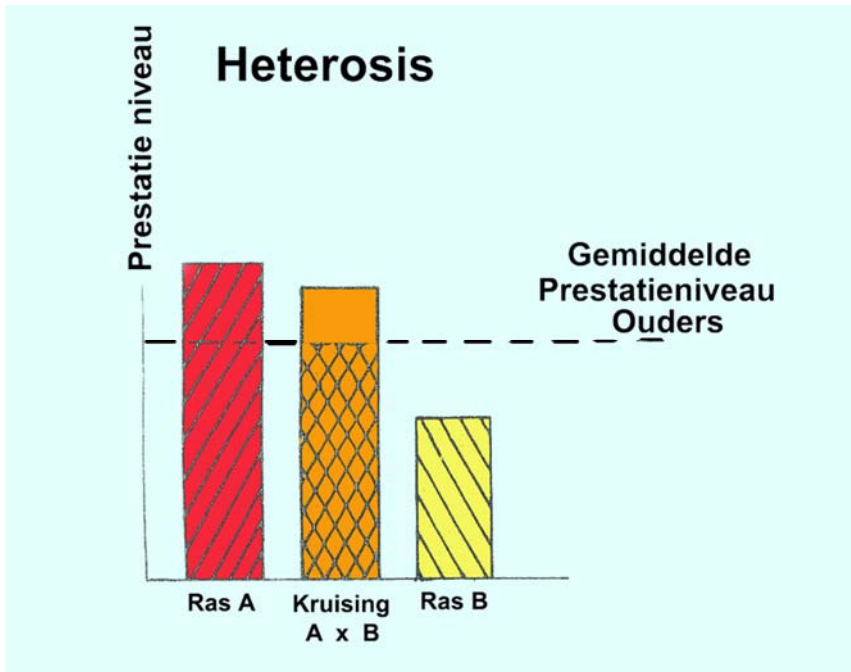

Foto: Schema Enkelvoudige kruising;

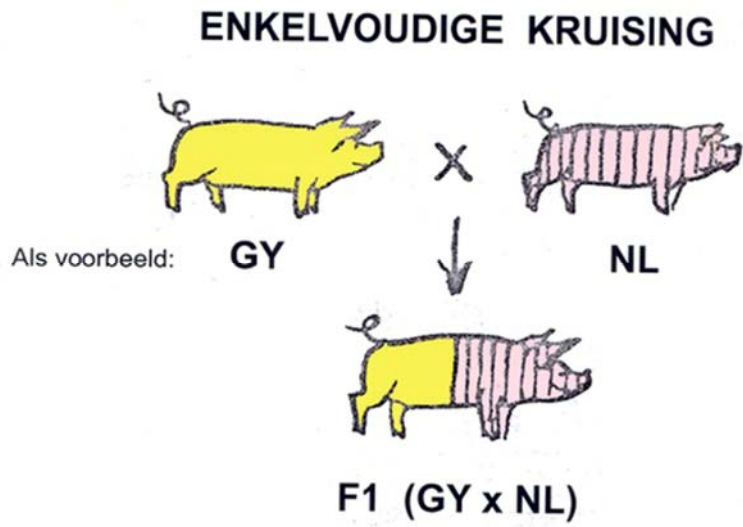

Foto: Schema drierassenkruising;

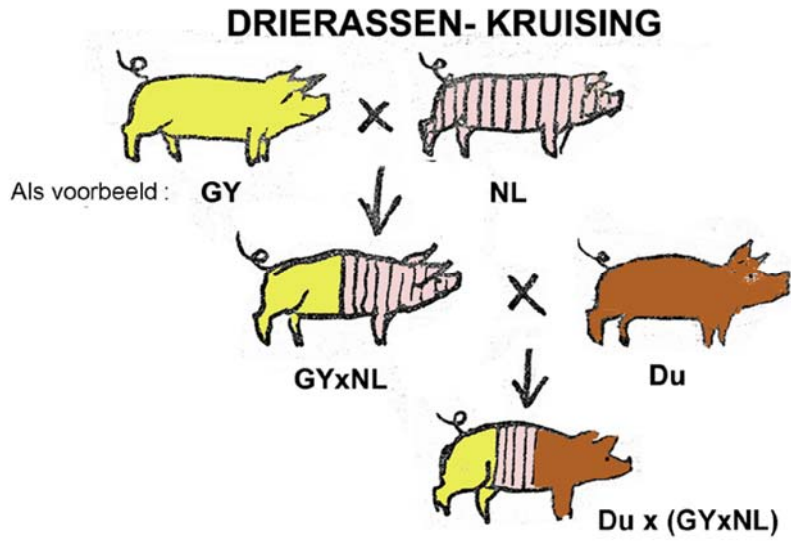
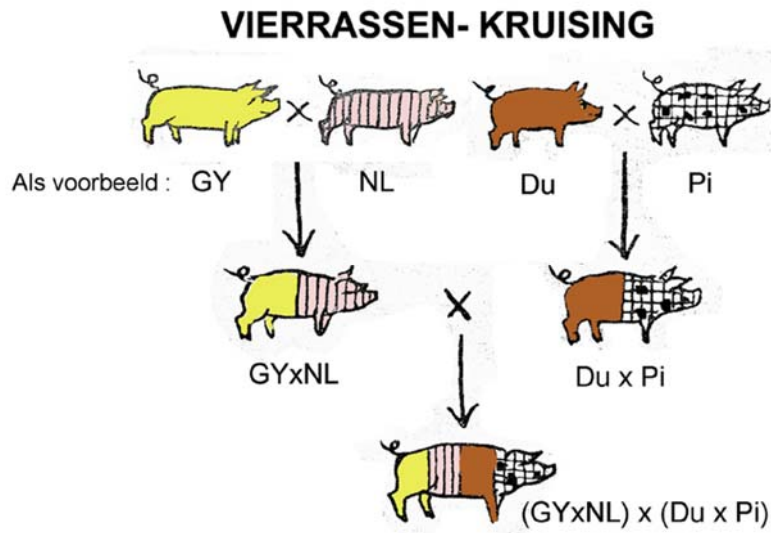

Foto: Schema vierrassenkruising;

**Naast de stamboeken namen particuliere organisaties de fokkerij ter hand.
o.a. Euribrid, Nieuw Dalland, Fomeva, Cofok.**

**Productieverhoging met een systematische aanpak van gebruikskruisingen.
Uit de aanwezige rassen, nieuwe of uitheemse rassen werden gespecialiseerde foklijnen ontwikkeld:**

- **Berenlijnen, gespecialiseerd op mest - slachteigenschappen voor de productie van vleesbiggen dan wel eindproducten;**
- **Zeugenlijnen, gespecialiseerd op vruchtbaarheid - en moedereigenschappen voor de productie van vleesvarkenmoederdieren.**

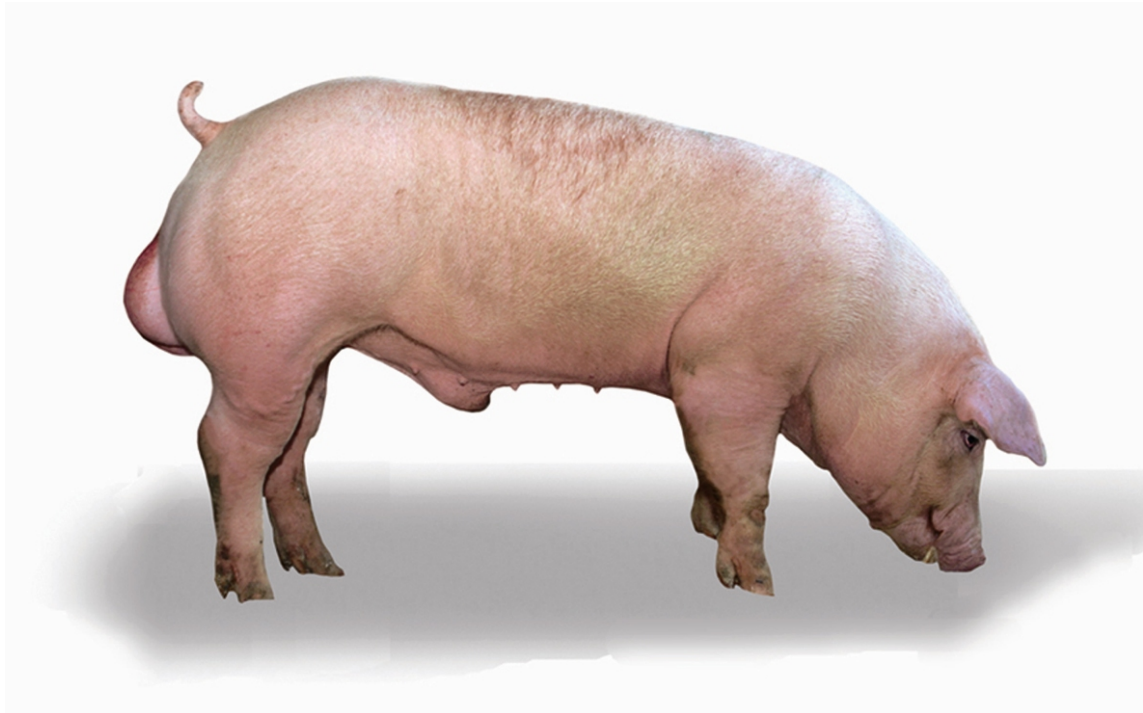
Met nieuwe of uitheemse rassen kon soms nog meer resultaat bereikt konden worden:

- 1. Synthetische foklijnen, door combinatie van de beste eigenschappen uit verschillende rassen:**

Tempo, vleesvarkenvaderdier

D – lijn, vleesvarkenvaderdier

Topigs T, zeugenlijn

2 Nederlandse rassen

Nederlands Groot -Yorkshire, zowel als berenlijn en als zeugenlijn

Nederlands Landvarken als zeugenlijn

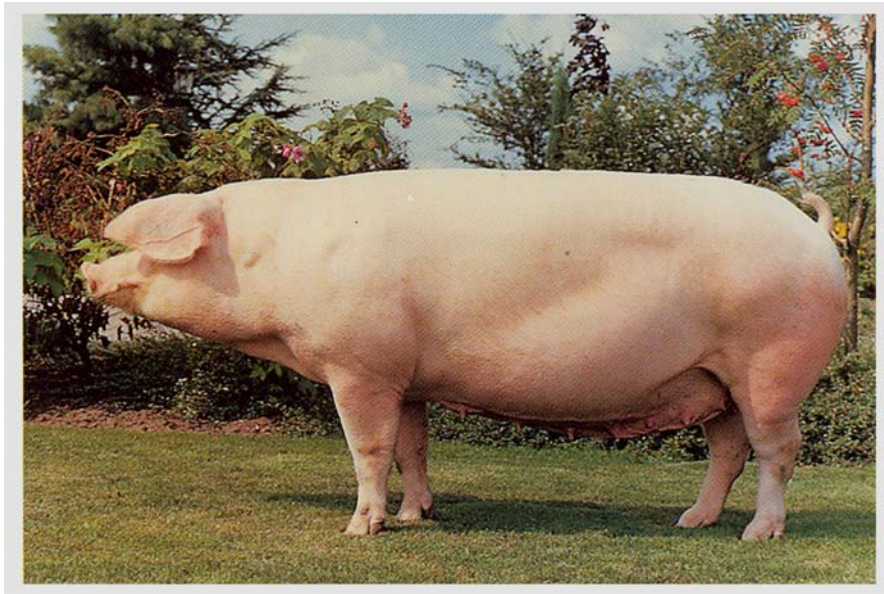

Uitheimse rassen:

Piétrain als berenlijn:

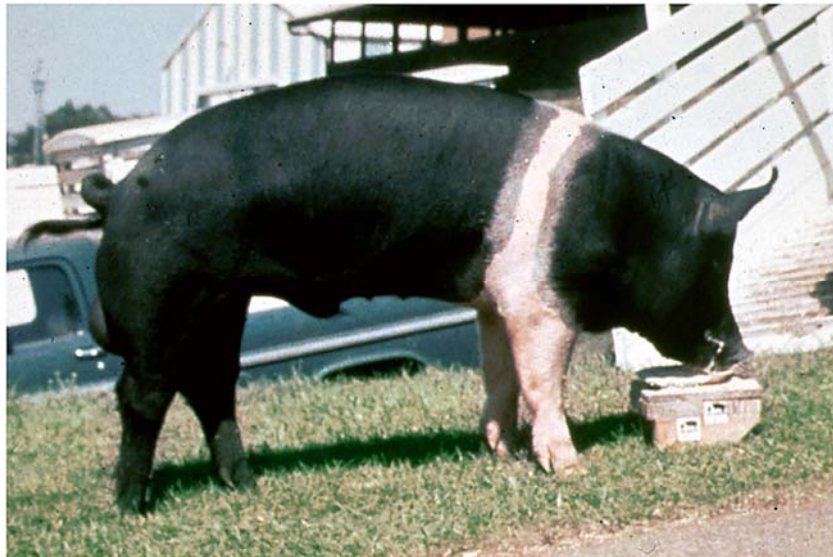
Fins Landvarken als zeugenlijn

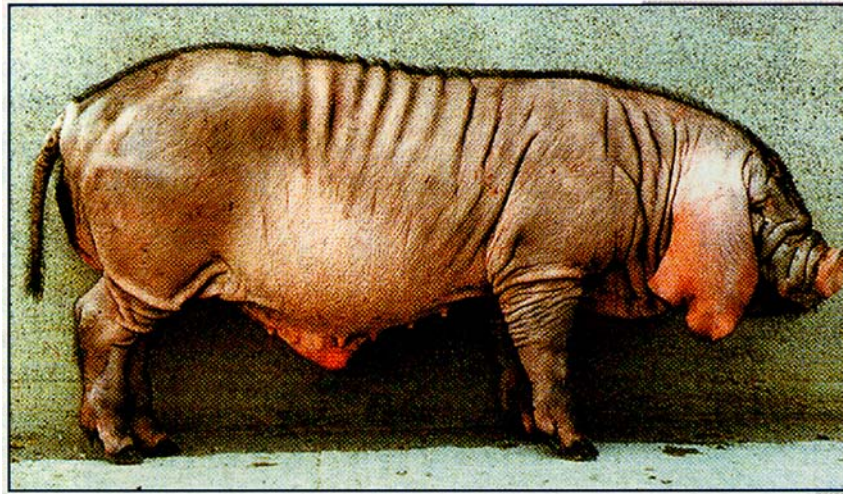
Duroc uit Noord Amerika, als berenlijn:

Nog interessante rassen: Amerikaanse Hampshire

Chinese Meishan

Fokkerijorganisaties:

- Pigure groep
- Hypor
- Van Gennip
- Pig Improvement Company
- Rattlerow/ Seghers

De meest verbreide kruising voor moederdieren:

- de kruising van Yorkshire of Large White met Landvarken.
- uitzondering Topigs 50 - kruising Fins Landvarken met T lijn, ontstaan uit Schwäbisch- Hällische varken, Saddleback met Hampshire.

Berenlijnen :

Yorkshire, Piétrain en Synthetische lijnen.

Rassen voor hobbymatige of kleinschalige houderij.

Het Hangbuikvarken:

Dit varken stamt af van een Zuid - Oost Aziatische variant van het Wilde zwijn. De eerst dieren schijnen in Europa te zijn gekomen in 1866 in de Dierentuin van Boeda - Pest.

Foto : Hangbuikzwijn .

Het hangbuikvarken is benut voor de ontwikkeling van de minivarkens voor laboratorium doeleinden:

- **Minnesota;**
- **Göttinger Miniatur varken;**
- **Het Mini Lewe varken (Oost Duitsland)**

Opvallend rustige dieren.

Gewoonlijk is de kleur zwart maar ook komen bonte voor.

Ontwikkeling verschillende mini rassen voor medisch en veterinair onderzoek.

Voor dit doel ook wel raszuivere rassen benut zoals

- **het Mexicaanse Yucatan varken,**
- **het Ossabow varken afkomstig van een klein eiland bij de Amerikaanse kust. Het Ossabow varken heeft een hoge zout tolerantie, kan erg veel vet opslaan en zo nodig ook weer vrij maken.**

In Amerika zijn voor onderzoek verschillende van dit soort varkens gefokt waarvan het Minnesota de bekendste was.

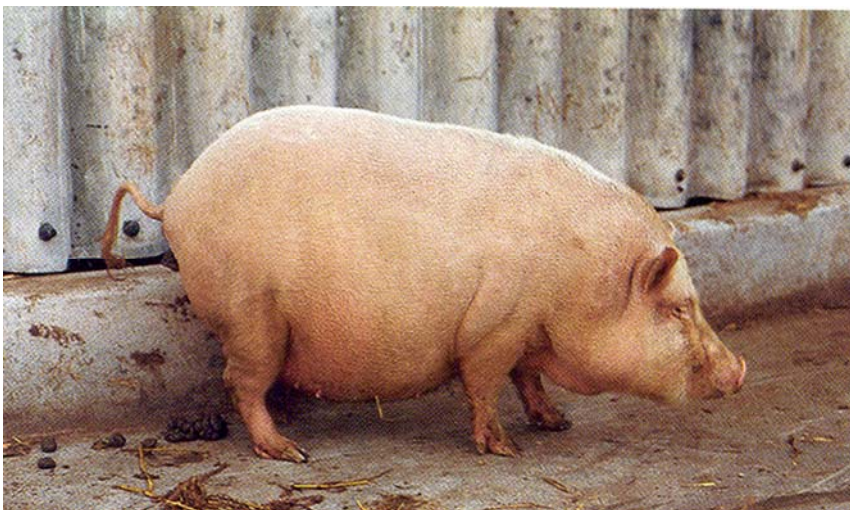
Foto Minnesota minipig.

Het Göttinger Miniatur Varken

Dit mini varken werd gefokt aan de Universiteit van Göttingen in West Duitsland. Doel was geschikte dieren voor medisch en veterinaire onderzoek.

Foto: Göttinger Miniatur varken

Dit mini varken werd ontwikkeld uit de kruising van Minnesota Minipigs en Vietnamese Hangbuikvarkens. Om de witte kleur in te fokken is ook gebruik gemaakt van het Duits Landvarken.

Kune Kune varken,

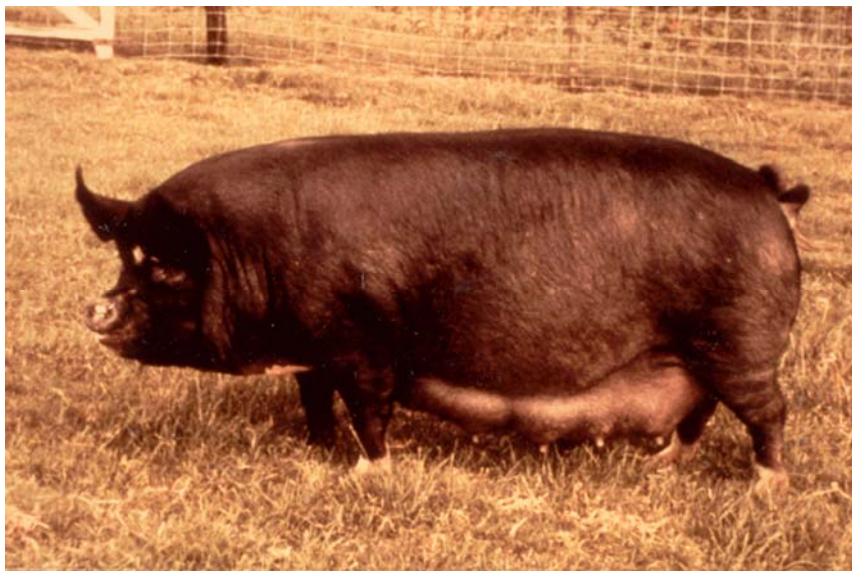
**Afkomstig uit Nieuw Zeeland , wordt ook wel het Maori varken genoemd, of wel het varken van de oorspronkelijke bewoners van Nieuw- Zeeland.
Een klein varken met volwassen gewicht van 40 kg bij de zeugen en 50 kg bij de beren.
Stevig, sterk gebouwd met een ingedeukt neusbeen en gewoonlijk staande oren.
De beharing is sterk met relatief zacht haar.
Opvallend zijn de lelletjes aan de onderkaak.
De kleur van het Kune varken loopt sterk uiteen van zwart of bruinbont of soms eenkleurig zwart of bruin.
De Kune varkens zijn zeer rustig.
De oorsprong vermoedelijk Chinees, maar enige Berkshire invloed zou ook kunnen.
Het vlees schijnt erg sappig en mals te zijn met een kenmerkend aroma.
In 1978 waren er kennelijk nog maar 50 fokdieren.**

Hongaarse Mangalitza Varken,

**Ook wel wolvarken genoemd vanwege de sterke en gekrulde borstels.
De huid is leisteenblauw, maar er zijn gele, rode en zgn. Schwalbenbauch, die donker is met een licht gekleurde buik en poten.
Uitgesproken spekvarken. Maakte in de vijftiger jaren van de vorige eeuw nog 60 tot 65 % uit van de totale populatie.
Nu nog als genenreserve in een der Hongaarse natuurresevaten.**

Berkshire Varken

Nu ook in Nederland, dankzij Kees Scheepens. Oud misschien wel het oudste Engelse ras. Zwart gekleurd met “six white points”. Witte sokken aan de poten een sneb op de snuit en een witte staartpunt.

Vroegrijp varken met kennelijk lekker vlees.

Populair in Japan.

De keizer van Japan schijnt Berkshire vlees te gebruiken

Het Berkshire varken heeft een rustig en prettig karakter.

Bonte Bentheimer varken

Een zwartbont varken dat zijn oorsprong heeft in de Graafschap Bentheim.

Nu ook in Nederland met een fokkersvereniging.

Dit ras kwam tot in de zestiger jaren veel voor, ook wel in Nederland langs de Duitse grens, maar is in ons land nooit erkend.

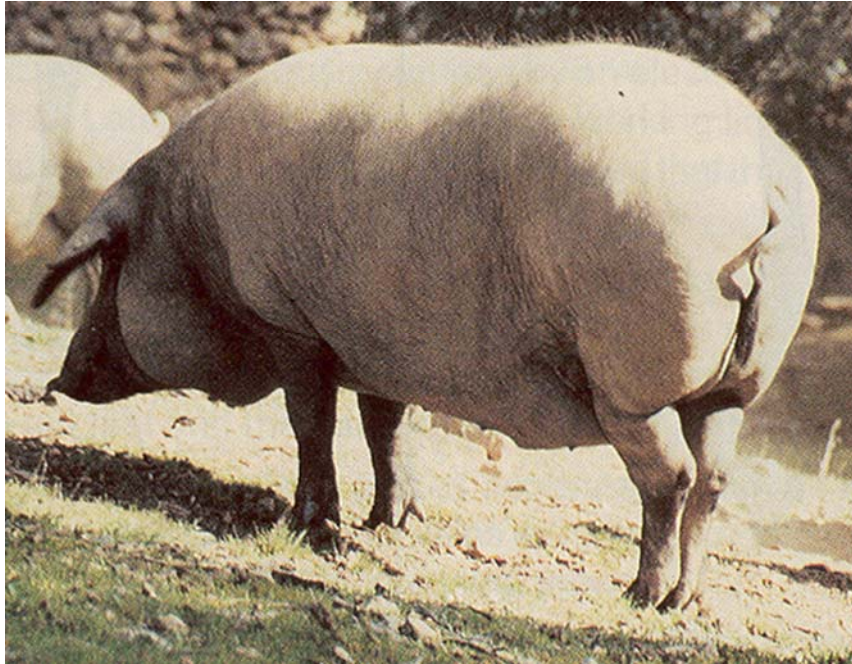
De oorspronkelijke bonte Bentheimer was een sterk robuust varken met een uitstekende vruchtbaarheid en moedereigenschappen. De vlees vetverhouding was echter slecht.

Fokker Gerhard Schulte Bernd heeft dit varken behoed voor uitsterven.

De moderne Bonte Bentheimer is niet meer zo vet als vroeger maar op de vruchtbaarheid is wel ingeleverd.

Op het ontstaan van de Bonte Bentheimers zijn Angler Sattelschweine en zeker ook Berkshires van invloed geweest.

Cerdo Iberico of Iberisch varken

Het Cerdo Iberico of Iberische varken werd ingevoerd door slager Sjek Floor uit Nijmegen.

Floor importeerde 4 zeugen, een beer en 20 biggen.

Een eeuwenoud niet veredeld varken, dat in Spanje nog in behoorlijke aantallen wordt gehouden, in een milieu, dat in de loop der tijden niet wijzigde.

De fokkers van deze varkens hebben zich de moeite getroost de varkens en de omstandigheden waaronder ze gehouden worden te handhaven.

Houderij in de open lucht met opname van veel ruwvoer en in de herfstdag eikels.

Aan de bereiding van de vleesproducten wordt zeer veel tijd en aandacht besteed waardoor hoogwaardige producten ontstaan.

Ressen Oktober 2008

J. H. Slaghuis